

SOSYAL SİGORTALAR VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI KANUNU

KANUN NUMARASI

: 5510

KABUL TARİHİ

: 31/5/2006

YAYIMLANDIĞI RESMÎ GAZETE

: TARİH: 16/6/2006 SAYI: 26200

YAYIMLANDIĞI DÜSTUR

: TERTİP: 5 CİLT: 45

AKADEMİK

MADDE 39

HALİL ÖZDEMİR

UZUN VADELİ SİGORTA KOLLARI BAKIMINDAN ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN SORUMLULUĞU

MADDE 39- (1) Üçüncü bir kişinin kastı nedeniyle malûl veya vazife malûlü olan sigortalıya veya ölümü halinde hak sahiplerine, bu Kanun uyarınca bağlanacak aylığın başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değerinin yarısı için Kurumca zarara sebep olan üçüncü kişilere rücû edilir.

(2) Malûllük, vazife malûllüğü veya ölüm hali, kamu görevlilerinin veya er ve erbaşlar ile kamu idareleri tarafından görevlendirilen diğer kişilerin vazifelerinin gereği olarak yaptıkları fiiller sonucu meydana gelmiş ise, bu fiillerden dolayı haklarında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunanlar hariç olmak üzere, sigortalı veya hak sahiplerine yapılan ödemeler veya bağlanan aylıklar için Kurumca, kurumuna veya ilgililere rücû edilmez.

İLGİLİ MEVZUAT: 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği. RG. 12.05.2010 Sayı: 27579, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığının 22.7.2011 tarih, 2011/58 sayılı genelgesi

KAYNAKÇA

Aslanköylü, Resul. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Ankara 2020

Çenberci, Mustafa. Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi Ankara 1977

Özdemir Halil. 1479 Sayılı Bağ-Kur Yasasına Göre Sosyal Güvenlik Kurumunun Rücu Alacağı. Terazi Hukuk Dergisi, Aralık 2014 sayı 100

Özdemir, Halil. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Nedeniyle Sosyal Güvenlik Kurumunun Rücu Alacağının Belirlenmesi. Yargıtay Dergisi Ekim 2020

Özdemir, Halil. Sosyal Güvenlik Hukuku. Adalet Akademisi Yayını Ankara 2023

ANLATIM PLANI

I. 39. MADDEYE GÖRE UZUN VADELİ SİGORTA KOLLARI KAPSAMINDA RÜCU ALACAĞINDAN ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN SORUMLULUĞU

A. GENEL OLARAK

B. 39. MADDEYE GÖRE RÜCU HAKKININ KOŞULLARI

1. Aktif Sigortalının Zarar Görmesi Gerekir
2. Malullük, Vazife malullüğü veya Ölüm Aylığı Bağlanması
3. Üçüncü Kişi Sayılması
4. Üçüncü Kişinin Kasıtlı Davranması

C. 39. MADDEYE GÖRE RÜCU ALACAĞININ BELİRLENMESİ

D. 39. MADDEYE GÖRE RÜCU ALACAĞINI KAPSAYAN UZUN VADELİ SİGORTA KOLLARI

1. 5510 Sayılı Kanuna Göre Bağlanan Bir Aylık Olmalıdır
2. 39. Madde Kapsamında Rücu Alacağına Konu Aylıklar
 - a. Malullük Aylığı
 - b. Vazife Malullüğü Aylığı
 - c. Ölüm Aylığı

E. 39. MADDEYE GÖRE RÜCU ALACAĞININ İSTİSNALARI

II. MÜLGA 1479 SAYILI KANUN 63. MADDE KAPSAMINDA RÜCU ALACAĞINDAN SORUMLULUK

III. 63. MADDEKİ DÜZENLEME İLE 5510 SAYILI KANUNUN 39. MADDESİNDEKİ DÜZENLEME ARASINDAKİ FARKLAR

IV. MÜLGA 2926 SAYILI KANUN 47. MADDE KAPSAMINDA RÜCU ALACAĞINDAN SORUMLULUK

V. MÜLGA 5434 SAYILI EMEKLİ SANDIĞI KANUNU 129. MADDE KAPSAMINDA TAZMİNAT DAVALARI

I. 39. MADDEYE GÖRE UZUN VADELİ SİGORTA KOLLARI KAPSAMINDA RÜCU ALACAĞINDAN ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN SORUMLULUĞU

A. GENEL OLARAK

1. Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 48/4. maddesinde, “Üçüncü bir kişinin kasti nedeniyle malûl veya vazife malûlü olan sigortalıya veya ölümü hâlinde hak sahiplerine, bağlanacak aylığın başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değerinin yarısından üçüncü kişiler kusurları oranında sorumludurlar.” düzenlemesi yer almıştır. Sosyal Güvenlik Kurumunun 2011/58 sayılı genelgesinde “Gelir ve Aylıkların Peşin Sermaye Değerleri ve Üçüncü Kişilerin Sorumluluğu” başlığı altında 4. maddede malullük ve ölüm sigortası bakımından üçüncü kişilerin sorumluluğu düzenlenmiştir. 5510 sayılı Kanunun geçici 64. maddesinde ise 39. madde nedeniyle oluşan borçların yapılandırılması düzenlenmiştir.

2. 39. madde yürürlük tarihi olan 1.10.2008 tarihinden sonraki olaylara uygulanır. Geçmişe uygulanacağına dair bir hüküm yoktur. 5510 sayılı Kanun’un 3. maddesindeki tanımlara göre uzun vadeli sigorta kolları, “malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası” kollarını ifade eder ve 25 ila 39. maddeler arası düzenlenmiştir. Bu sigorta kollarının ortak özellikleri, fon biriktirme esasına dayanmasıdır. Çalışmaya başlar başlamaz ortaya çıkan riskleri değil, belli bir süre prim ödedikten ve sigortalılık süresi geçtikten sonra gerçekleşen risklere karşı sosyal yardım yapılmaktadır. Ancak uzun vade sigorta kolları kapsamında yapılan yardımların karşılığı sigortalı veya işverenlerce yatırılan primler ile tam olarak karşılandığı söylenemez ise de sigortalı ve işveren önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Bu nedenle mevzuatımızda uzun vade sigorta kollarından yapılan yardımların rücusuna pek yer verilmemiştir. 5510 sayılı Kanun öncesi 1479 sayılı Bağ-Kur ve 2926 sayılı Tarım Bağ-Kur Kanunu hariç diğer kanunlarda uzun vadeli sigorta kollarından rücu hakkını tanıyan bir madde yoktu. 5510 sayılı Kanunun 39. maddesi ile uzun vadeli tüm sigorta kollarından yani madde 4/1-a, b ve c kapsamındaki tüm sigorta kollarından Kuruma rücu hakkı düzenlenmiştir. Ancak düzenleme 1479 sayılı Kanun ile farklılıklar arz etmektedir.

3. Uzun vadeli sigorta kollarından Kuruma rücu hakkı tanınması eleştirilebilir. Çünkü primi alınmış, Kurumca belli bir süre prim ödenmesi halinde zaten karşılanması gereken sigorta yardımları bir kez de zarara sebep olanlardan geri alınmaktadır. Sosyal sigorta yardımlarının sebep olanlara ödettilmesi her şeyden önce kanun koyucunun tercihidir. Bunun yanında kanuni düzenlemenin amacı, kasti hareketi ile sigortalı veya sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine aylık bağlanmasına neden olan üçüncü kişiye kısmen de olsa medeni ceza vermek ve Kuruma gelir sağlamaktır. Bunun yanında Kanun taksirli eylem sahiplerini korumuştur.

B. 39. MADDEYE GÖRE RÜCU HAKKININ KOŞULLARI

1. Aktif Sigortalının Zarar Görmesi Gerekir

4. 5510 sayılı Kanunun 39. maddesinde “Üçüncü bir kişinin kastı nedeniyle malül veya vazife malülü olan sigortalıya veya ölümü halinde hak sahiplerine ...” tabiri kullanılmıştır. Diğer taraftan, aynı Kanunun “Tanımlar” başlıklı 3. maddesinde sigortalı “Kısa ve/veya uzun vadeli sigorta kolları bakımından adına prim ödenmesi gereken veya kendi adına prim ödemesi gereken kişi” şeklinde tanımlanmış olup, buradaki sigortalı tanımından 4’üncü maddesinin birinci fıkrasının a, b ve c bentlerinde belirtilen aktif sigortalılar anlaşılmaktadır. Bu itibarla, Kurumdan yaşlılık veya malullük aylığı almakta iken üçüncü bir kişinin kastı sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine bağlanacak ölüm aylıkları için peşin sermaye değeri hesabı yapılmayacak, sadece aktif sigortalı iken üçüncü bir kişinin kastı sonucu malul kalan veya ölen sigortalılar için peşin sermaye değeri hesaplanacaktır.

“... Maddedeki “sigortalı” ibaresinden, 5510 sayılı Kanunun “Tanımlar” başlıklı 3’üncü maddesinde sigortalının; “Kısa ve /veya uzun vadeli sigorta kolları bakımından adına prim ödenmesi gereken veya kendi adına prim ödenmesi gereken kişi” olarak tanımlanmış olmasına göre, 4’üncü maddesinin birinci fıkrasının a, b ve c bentlerinde belirtilen aktif sigortalıların anlaşılması gerekir. ... sigortalılar madde kapsamında olmayıp, yaşlılık ya da malullük aylığı alırken kasten öldürülen sigortalıların, hak sahiplerine bağlanacak aylıkların rücu edilmesi mümkün değildir.”

2. Malullük, Vazife malullüğü veya Ölüm Aylığı Bağlanması

5. Sosyal Güvenlik Kurumunun 39. madde kapsamında kanundan doğan rücu hakkını kullanabilmesi için sigortalıya malullük veya vazife malullüğü aylığı, sigortalı ölmüş ise hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanmış olması gerekir. Diğer kanuni koşullar oluşsa bile söz konusu aylıklar bağlanmadığı müddetçe Kurum rücu hakkını kullanamaz. Aylıkların hatalı olarak bağlanması da Kuruma rücu hakkı vermez. Madde metninde hangi aylıkların rücuya konu olduğu sınırlı olarak sayılmıştır. Belirtilen aylıklar uzun vade sigorta kollarından bağlanan aylıklardır (5510 sayılı Kanun m. 26, 32 ve 47). Madde belirtilen aylıklar dışında Kurumun diğer ödemeleri bu madde kapsamında rücuya tabi değildir. Diğer ödemeler madde 21/4 veya 76/6 kapsamında olabilir.

“... Somut olayda; davaya konu zararlandırıcı sigorta olayı bir trafik kazası ve olaya maruz kalan da 5510 sayılı Kanunun 4/1-b maddesi kapsamında sigortalı ise de; olayın bir iş kazası olup olmadığı, dolayısıyla yasal dayanağı dosya kapsamında anlaşılammaktadır. Bu nedenle; Mahkemece, öncelikle davanın yasal dayanağı davacı Kurum nezdindeki sigorta müfettişi raporu, sigortalı şahsi sicil dosyası ve tüm belgeler celbedilerek belirlenmelidir. Olayın iş kazası olduğunun anlaşılması durumunda yukarıda izah edilen hukuki olgular çerçevesinde 5510 sayılı Kanunun 21/4’üncü maddesi kap-

samında kusur ve zarar ve bağılı olarak davalıların sorumlu oldukları tutar tespit edilmelidir. Zararlandırıcı sigorta olayının iş kazası olmadığına anlaşılması durumunda; davalıların olayın meydana gelmesinde kastının bulunduğu dair herhangi bir iddia ve delil bulunmadığından, 5510 sayılı Kanunun 39'uncu maddesi kapsamında kasta dayanmayan kusura göre sorumluluklarına gidilemeyeceği nazara alınmalıdır."

3. Üçüncü Kişi Sayılması

6. 5510 sayılı Kanunun 39. maddesinde kasti hareketi ile malul, vazife malulü veya ölüm aylığı bağlanmasına sebep olan kişinin üçüncü kişi olması gerektiği ve rücu hakkının üçüncü kişilere karşı kullanılacağı belirtilmiş, işveren kavramına yer verilmemiştir. Bu nedenle uzun vadeli sigorta kollarından bağlanan aylıkların rücu edilebilmesi için zarar verenin üçüncü kişi sıfatını taşıyıp taşımadığı önem arz etmektedir.

7. Uzun vadeli sigorta kollarında belli bir süre prim ödenmesinden sonra sigortalı veya hak sahiplerine aylık bağlanması amaçlandığından sadece Kurum ile sigortalı arasında bir ilişki kurulmaktadır. Bu nedenle uzun vadeli sigorta kolları bakımından rücu hakkının düzenlendiği durumlarda sigortalı dışındaki herkes üçüncü kişi olarak kabul edilir. 39. madde uygulamasında işveren de olsa üçüncü kişidir. Örneğin işçisini kasten öldüren işveren, hak sahiplerine uzun vade sigorta kolundan bağlanan aylıktan 39. madde kapsamında sorumlu bulunmaktadır.

8. Malullük ve vazife malullüğünde aylık sigortalıya bağlandığından ikinci kişi sigortalının kendisi; sigortalının ölümü halinde ölüm aylığı hak sahiplerine bağlandığından bu durumda ikinci kişi hak sahipleri olmaktadır. Sigortalının hak sahibi "üçüncü kişi" kavramı içinde değerlendirilemeyeceğinden Kurum zararının tahsili kendisinden istenemeyecektir. Ancak, 5510 sayılı Kanun 56/1-a ve b bentlerinde sayılan durumlarda hak sahipleri istisna kapsamındadır ve ikinci kişi sayılmaz.

9. 5510 sayılı Kanunun 54/1-c maddesine göre "Malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları ve vazife malullüğü ile iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından hak kazanılan aylık ve gelirler birleşirse, sigortalıya veya hak sahibine bu aylık veya gelirlerden yüksek olanın tamamı, az olanın yarısı, eşitliği halinde ise iş kazası ve meslek hastalığından bağlanan gelirin tümü, malullük, vazife malullüğü veya yaşlılık aylığının yarısı bağlanır." Aynı veya farklı zararlandırıcı olaylar nedeniyle kısa vadeli sigorta kolundan gelir ile uzun vadeli sigorta kolundan aylıkların birleşebileceği kanunda kabul edilmiştir. SGK'nın 2011/58 sayılı genelgesine göre de "Sigortalının ölümü nedeniyle hak sahiplerine hem ölüm geliri hem de ölüm aylığı bağlandığı durumlarda, olayda üçüncü bir kişinin kasti tespit edilmişse her iki dosyadan da peşin sermaye değeri hesabı yapılacaktır. Bir kişi için aynı anda Kanunun hem 21 inci hem de 39 uncu maddesi uygulanabilecektir."

4. Üçüncü Kişinin Kasıtlı Davranması

10. 5510 sayılı Kanunun 39. maddesinde üçüncü kişinin sorumlu tutulabilmesi için “*kasıtlı davranış*” aranmıştır. Oysa kısa vadeli sigorta kollarından iş kazası ve meslek hastalığında üçüncü kişinin sorumlu tutulabilmesi için 21/4. maddede “*kusurlu davranış*” aranmıştır. Mülga 1479 sayılı Kanunun 63. maddesinde de uzun vadeli sigorta kollarından yapılan yardımların rücu yönünden yine “*Üçüncü bir kimsenin suç sayılır hareketi*” aranmıştı. Suç sayılır hareket veya kusur geniş tabir olup içinde kast ve taksiri de barındırmaktadır. Kanun koyucu üçüncü kişinin sorumluluğunda “*suç sayılır bir hareket, kusur*” kavramlarından vazgeçip sadece “*kasıtlı davranıştan*” sorumlu tutarak sorumluluğu daraltmıştır. Uzun vadeli sigorta kollarından yapılan yardımların karşılığı kısmen de olsa Kurumca tahsil edildiğinden kasıtlı davranışın aranması bizce de isabetli olmuştur.

11. Mülga 1479 sayılı Kanun 63. madde uygulamasında taksirli fiillerden de sorumluluk olduğundan daha çok trafik kazaları nedeniyle rücu alacağı doğuyordu. 5510 sayılı Kanun döneminde artık kasıt unsuru arandığından taksirle işlenen trafik kazaları değil kasten öldürme ve yaralama nedeniyle rücu davaları açılacaktır. Yargıtay bir kararında, eylemin bilinçli taksirle işlendiğine dair verilen ceza mahkemesi hükmünün Yargıtayca onanarak kesinleşmiş olması ve bilinçli taksir halinin, anılan 39. maddede öngörülen kast unsuru kapsamında bulunmaması karşısında davanın reddine karar verilmesi gerektiğine karar vermiştir.

12. Kastın veya taksirin varlığının tespiti maddi bir vakıa olması nedeniyle hâkime ait olacaktır. Hâkim, TBK 74/1. maddesine göre, zarar verenin kusurunun tespiti açısından ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleri ile bağlı olmadığından kendisi serbestçe kastın varlığını tespit edebilir. Ancak ceza mahkemesinde kesinleşen maddi olgu hukuk hâkimini bağladığından burada tespit edilen kastın varlığı hükmüne esas alınmak zorundadır. 39. madde kapsamında rücu davaları kasta dayalı olduğundan genelde ceza davasının da konusu olmakta ve bu davaların sonucunun hükme esas alınması gerekmektedir.

C. 39. MADDEYE GÖRE RÜCU ALACAĞININ BELİRLENMESİ

13. 5510 sayılı Kanunun 39/1. maddesinde Kurum alacağının sınırı, üçüncü bir kişinin kasıtlı davranışı nedeniyle bağlanan malul, vazife malullüğü veya ölüm aylığının başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değerinin yarısı olduğu belirtilmiştir. Kurumun rücu edebileceği en üst limit budur. Maddede sadece aylıkların rücu düzenlenmiş, aylıklar dışında diğer alacakların rücu düzenlenmemiştir. İş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle üçüncü kişilerin sorumluluğunu düzenleyen 21/4. maddesinde de bağlanan gelirin başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değerinin yarısı rücuca tabi miktar olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla hem kısa vadeli hem de uzun vadeli sigorta kollarında

üçüncü kişilerin sorumluluğunda birlik sağlanmıştır. Sağlık harcaması ve geçici iş göremezlik giderlerinin rücusu ise başka maddelerde düzenlenmiştir.

14. Bağlanan aylığın ilk peşin sermaye değer tabloları ve dayanakları Kurumda olduğundan Kurumca ibraz edilmelidir. İlk peşin değer hesabını yapmak ve peşin değer hesabındaki değişiklikleri göstermek Kurumun görevidir (SSİY md. 46). Kurumca bağlanan aylığın peşin sermaye değerinin tamamı gönderilirse mahkemece bunun yarısı hesaplamaya esas tutulacaktır. Bazen Kurumca peşin sermaye değerinin yarısı belirlenip gönderilmektedir. Bu durumda mahkemece Kurumca gönderilen miktar esas alınacaktır. SGK'nın 2011/58 sayılı genelgesine göre, "Sigortalının ölümü nedeniyle hak sahiplerine hem ölüm geliri hem de ölüm aylığı bağlandığı durumlarda, olayda üçüncü bir kişinin kastı tespit edilmişse her iki dosyadan da peşin sermaye değeri hesabı yapılacaktır. Bir kişi için aynı anda Kanunun hem 21 inci hem de 39 uncu maddesi uygulanabilecektir."

D. 39. MADDEYE GÖRE RÜCU ALACAĞINI KAPSAYAN UZUN VADELİ SİGORTA KOLLARI

1. 5510 Sayılı Kanuna Göre Bağlanan Bir Aylık Olmalıdır

15. 5510 sayılı Kanunun 39. maddesinde, Kanunun 4. bölümünde düzenlenen uzun vadeli sigorta hükümleri çerçevesinde sigortalı ya da hak sahiplerine bu Kanun hükümleri kapsamında yapılan yardımların yapılmasına sebep olan üçüncü kişilerden rücu şartları düzenlenmiştir. 39. maddede yapılan yardımlar malullük, vazife malullüğü ve sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine bağlanacak aylıktan (ölüm aylığı) bahsedilmiştir.

16. 39. maddede "bu kanun uyarınca bağlanacak aylıktan" bahsedilmektedir. Hemen belirtmek gerekir ki 39. madde uygulamasında malullük, vazife malullüğü ve ölüm aylık şartları 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra oluşması gerekir ve bu nedenle de bağlanan aylıklarda 5510 sayılı Kanun hükümleri uygulanır. Mülga kanunlar olan, 5434, 506, 1479, 2925 ve 2926 sayılı Kanunlara göre bağlanan ve hak kazanılan aylıkların ödenmesine devam olunur (geçici m. 1) ve anılan Kanunlar kapsamındaki aylıkların rücusu 39. madde kapsamında değildir.

2. 39. Madde Kapsamında Rücu Alacağına Konu Aylıklar

a. Malullük Aylığı

17. 5510 sayılı Kanunda malul sayılma 25. maddede, malullük aylığı bağlanma şartları 26. maddede belirlenmiştir. 26. madde aktif olarak hizmet akdine göre çalışanlara (md. 4/1-a), kendi adına bağımsız çalışan (md. 4/1-b) sigortalılara ve devlet memurlarına (md. 4/1-c) bağlanan aylıkları kapsamaktadır. 39. madde kapsamında rücuya konu aylıklar, 1.10.2008 tarihinden sonra Kanunun 4/1-a, b ve c bendi kapsamında bağlanan aylıklardır. Devlet me-

murlarının belirtilen maddeler kapsamındaki maluliyetine, vazife malullüğü ile karışmaması için adi malullük denilmektedir.

b. Vazife Malullüğü Aylığı

18. 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa m. 4/1-c bendi kapsamında sigortalı olup da Kanunun 47. maddesinde sayılan hallerden biri sonucunda malul duruma düşenlere bağlanan aylıktır. Maddede belirtildiği gibi sadece devlet memurları (m. 4/1-c bendi sigortalıları) içindir.

c. Ölüm Aylığı

19. Ölüm aylığına hak kazanma 5510 sayılı Kanunun 32. maddesinde düzenlenmiştir. 32. madde, Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının a, b ve c bentlerinde sayılan tüm sigortalılar için ortak maddedir. Yani 5510 sayılı Kanun döneminde gerçekleşen tüm ölüm olayları sonucu bağlanacak aylıkta 32. madde uygulanmaktadır. 39. madde kapsamında rücuya tabi olan aylık uzun vade kollarından aktif sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine bağlanan ölüm aylığıdır. İş kazası ve meslek hastalığı sonucu bağlanan ölüm gelirin rücusu ise 21. maddeye tabidir.

20. 5510 sayılı Kanun 32. maddeye göre ölüm aylığı bağlanma hali üç durumda düzenlenmiştir:

(1). Madde 32/1-a bendi: Sigortalının belirtilen miktarda prim ödemesi ve sigortalılık süresini doldurmuş iken ölmesi halinde hak sahiplerine bağlanan ölüm aylığı. (a) bendindeki sigortalı, henüz yaşlılık aylığına hak kazanamamış olan ve aktif sigortalıdır. Bu durumdaki sigortalı üçüncü bir kişinin kasti hareketi sonucu öldürülürse hak sahiplerine bağlanan aylığın başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değerinin yarısı 39. madde kapsamında rücuya tabi olacaktır.

(2). Madde 32/1-b bendi: Malullük, vazife malullüğü veya yaşlılık aylığı almakta iken veya malullük, vazife malullüğü veya yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanmış olup henüz işlemi tamamlanmamış durumda iken ölen sigortalının hak sahiplerine bağlanan ölüm aylığı. 39. madde uygulamasında söz konusu sigortalı, Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının a, b ve c bentlerinde belirtilen aktif sigortalıdır. Yaşlılık ya da malullük aylığı alırken kasten öldürülen sigortalıların, hak sahiplerine bağlanacak aylıkların rücu edilmesi mümkün değildir.

(3). Madde 32/1-c bendi: Bağlanmış bulunan malullük, vazife malullüğü veya yaşlılık aylığı, sigortalı olarak çalışmaya başlamaları sebebiyle kesilmiş durumda iken ölen sigortalının hak sahiplerine bağlanan ölüm aylığı. Daha önce bağlanmış bir aylık çalışma nedeniyle kesilmiş ise askıda duran bir aylık söz konusudur. Çalışma sona erdiğinde ya eski aylığı ödenmeye devam edilecek ya da yeni bir aylık bağlanacaktır. Bu nedenle bu durumda iken kasten

öldürülen sigortalılar da yine kanaatimizce pasif sigortalı olarak değerlendirilmeli ve 39. maddeye göre rücu alacağı kapsamı dışında tutulmalıdır.

“... kazanın 01.10.2008 tarihinden sonra 5510 sayılı Kanun döneminde gerçekleştiği, hak sahiplerine bağlanan ölüm aylığının 5510 sayılı Kanun hükümleri nazara alınarak bağlandığı, bu hâliyle 5510 sayılı Kanun’un Geçici 4. maddesi uyarınca 5434 sayılı Kanun döneminde bağlanan bir aylık söz konusu olmadığından aynı Kanun’un 129. maddesinin eldeki davaya uygulanmasının da mümkün bulunmadığı açıktır. Uyuşmazlık 5510 sayılı Kanun’un 39. maddesi çerçevesinde çözüme kavuşturulmalıdır. (...) Mahkemece, yukarıda yapılan açıklamalar ışığında, trafik kazasında vefat eden sigortalının 5510 sayılı Kanunun 4/1-c maddesi kapsamında sigortalı olduğu ve anılan Kanunun yürürlüğünden sonra zararlandırıcı sigorta olayının meydana geldiği, davanın yasal dayanağının 5510 sayılı Kanunun 39. maddesi olduğu ve anılan Kanunun 101. maddesi gereği İş Mahkemelerinin görevli olduğu gözetilerek, varılacak sonuca göre karar verilmesi gerektiğine” karar verilmiştir.

E. 39. MADDEYE GÖRE RÜCU ALACAĞININ İSTİSNALARI

21. Uzun vadeli sigorta kolları bakımından üçüncü kişilerin sorumluluğunun istisnaları 5510 sayılı Kanun 39. maddenin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir: “Malûllük, vazife malûllüğü veya ölüm hali, kamu görevlilerinin veya er ve erbaşlar ile kamu idareleri tarafından görevlendirilen diğer kişilerin vazifelerinin gereği olarak yaptıkları fiiller sonucu meydana gelmiş ise, bu fiillerden dolayı haklarında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunanlar hariç olmak üzere, sigortalı veya hak sahiplerine yapılan ödemeler veya bağlanan aylıklar için Kurumca, kurumuna veya ilgililere rücu edilmez.”

22. Birinci fıkrada sadece aylıklardan bahsedilmiş ise de ikinci fıkrada rücu alacağının istisnaları sayılırken “yapılan ödemelerden” de bahsedilmiştir. Birinci fıkrada sadece aylıklar rücu alacağına konu iken ikinci fıkrada ödemelerin de rücu edilemeyeceği kararlaştırılması kanun tekniği açısından yerinde olmamıştır. Uzun vadeli sigorta kollarında ödemelerin kapsamında geçici iş göremezlik ödeneği rücusu 21/4. maddede, sağlık harcamasının rücusu ise 76/6. maddede düzenlenmiştir. Geçici iş göremezlik alacağının istisnası yine 21/son maddede düzenlenmiştir. Sağlık harcamaları alacağının istisnası ise 39/2. maddede düzenlenmiştir şeklinde yorumlanabilir. Çünkü uzun vade sigorta kolları bakımından üçüncü kişinin kasti davranışı ile sigortalıya yapılan sağlık ödemesinin rücu alacağının istisnası 39/2. maddede düzenlenmiş bulunmaktadır.

23. 5510 sayılı Kanun 39/2. maddedeki düzenleme, aynı Kanunun iş kazası ve meslek hastalığı ile hastalık bakımından işveren ve üçüncü kişilerin sorumluluğunun istisnasını düzenleyen 21/5. maddedeki düzenleme ile aynı mahiyettedir ve tekrardır. 21/5. maddede yapılan açıklamalar burası için de

geçerlidir. 39/2. maddeye göre de sigortalı ve hak sahipleri, kamu görevlileri ve kamu kurumu rücu edilemeyecekler kapsamındadır.

II. MÜLGA 1479 SAYILI KANUN 63. MADDE KAPSAMINDA RÜCU ALACAĞINDAN SORUMLULUK

24. 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun “Üçüncü kişinin sorumluluğu” başlığı altında 63. maddesinde uzun vadeli sigorta kollarından yapılan yardımların üçüncü kişilerden rücusu düzenlenmiştir. Halen ülkemizde, 1.10.2008 öncesi Bağ-Kur Kanunu 63. madde uygulamasına ilişkin davalar bulunmaktadır. Bu nedenle halen Bağ-Kur Kanununa göre birçok dava olması nedeniyle anılan Kanunun 63. maddesi kapsamında Sosyal Güvenlik Kurumunun rücu alacağıının incelenmesi yararlı olacaktır.

25. 1479 sayılı Kanunun 63. maddesindeki düzenlemeye göre, üçüncü bir kimsenin suç sayılır hareketi ile uzun vadeli sigorta kolunda sigortalıya bu Kanunda sayılan yardımların yapılmasını gerektiren bir halin doğmasında Kurum, sigortalı veya hak sahiplerine gerekli bütün yardımları yapar. Ancak Kurum, yapılan bu yardımların ilk peşin değeri için üçüncü kişilere, istihdam edenlere ve diğer sorumlulara rücu eder. Yani üçüncü kişiler, taksirli veya kasıtlı olarak Bağ-Kur sigortalısına veya hak sahiplerine, sağlık yardımı yapılmasına, malullük, yaşlılık ve ölüm aylıkları bağlanmasına neden olursa, Kuruma, bu yardımları rücu geri isteme hakkı veren bir kanuni düzenlemedir. Ne var ki, uzun vadeli sigorta kolları bakımından Bağ-Kur Kanununda tanınan bu rücu hakkı, mülga 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve mülga 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununda yer almamıştır.

26. 63. maddede “bu Kanunda sayılan yardımların yapılmasını gerektiren bir halin doğmasında, Kurum, sigortalı veya hak sahiplerine gerekli bütün yardımları yapar” denilerek “yardım” kelimesi kullanılmıştır. 63. madde, 1479 sayılı Bağ-Kur Kanununun “Sigorta Yardımları” başlığı altında II. kısmında yer almıştır. Buna göre rücuya konu sigorta yardımları şunlardır:

- (1)- Malullük sigortasından sağlanan yardımlar (27 vd. maddeleri).
- (2)- Ölüm sigortasından sağlanan yardımlar (40 vd. maddeleri).
- (3)- Cenaze masrafı (40/c ve 47. m.).
- (4)- Yolluk ve zorunlu giderler (62. m.).
- (5)- Sağlık sigortasından sağlanan yardımlar (Ek 11 vd. maddeleri).

27. 30.06.1987 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 3396 sayılı Kanunun 11. maddesiyle 63. maddenin ikinci fıkrası değişikliği ile Kurumun yapılan yardımların ilk peşin değeri için rücu edebileceği hükmü getirilmiştir. 1987 yılındaki kanuni değişiklik ile artık Kurumca, yapılan yardımların sadece ilk peşin sermaye değeri istenebileceğinden tavan hesabı yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

28. Bağ-Kur Kanununun 63. maddesinin yürürlükten kalktığı ve 5510 sayılı Kanunun 39. maddesi yürürlüğe girdiğinden yürürlükten kalkan madde değil, yürürlükte bulunan maddenin uygulanması gerektiği, bu nedenle üçüncü kişilerin ilk peşin sermaye değerinin yarısından sorumlu hale geldikleri oysa Kanunun yürürlüğünün bir gün öncesinde tamamından sorumlu olmalarının adalete aykırı olduğu yönünde düşünceler de vardır. Ancak Yargıtayca 5510 sayılı Kanunun 39. maddesi geriye yürütülmemiştir.

29. Uzun vadeli sigorta kolları bakımından bağlanacak aylıklarda, 2829 sayılı Kanuna göre hizmet birleştirmesi ile diğer sosyal güvenlik kuruluşlarındaki hizmetler de birleştirilerek aylık bağlanmış olabilir. Bu durumda Yargıtay ve Çenberci, Kurumun aylığın tamamı üzerinden rücu hakkı olduğu görüşündedir. Halen mevcut uygulama da bu yöndedir.

30. Yargıtay uygulamasına göre, devlet adına sosyal güvenlik kanunlarını uygulamakla yükümlü Bağ-Kur birinci kişi, sigortalı ve hak sahipleri ikinci kişi, bunların dışında kalan ve suç sayılır hareketi ile kanunda sayılan yardımların yapılmasına sebebiyet veren kişiler üçüncü kişi konumundadır. 63. madde uygulamasında suç sayılır hareket tüzel kişiler yönünden de kabul edilmektedir. Yani, gerçek kişiler ve Kamu tüzel kişileri dahil tüzel kişiler üçüncü kişi kavramı içerisinde değerlendirilmektedir. Sigortalının hak sahibi “*üçüncü kişi*” kavramı içinde değerlendirilemeyeceğinden Kurum zararının tahsili kendisinden istenemeyecektir. Ancak bu durum, hak sahibinin taksirli veya kabahat türünden suçların faili olması halinde söz konusu olabilir.

31. Zararlandırıcı sigorta olayı ile üçüncü kişinin hareketi arasında uygun illiyet bağı kurulduktan sonra üçüncü kişinin ayrıca kusurlu bulunması gerekir. Mülga 1479 sayılı Kanunun 63. madde sorumluluğu kusur sorumluluğudur. Maddede “*Üçüncü bir kimsenin suç sayılır hareketi*” aranmıştır. Suç sayılır hareket veya kusur geniş tabir olup içinde kast ve taksiri de barındırmaktadır. Kusurlu bulunmak sorumluluk için şarttır. Kusur tespiti için olayın özelliğine göre yöntemince araştırma yapılmalıdır. 63. madde sorumluluğunda çalışan-çalıştıran ilişkisi bulunmadığı için, iş sağlığı ve güvenliği hükümlerine göre inceleme yapmaya gerek olmadığı gibi iş güvenliği uzmanlarından da kusur raporu almaya gerek yoktur. Meydana gelen kazanın iş kazası olup olmadığı da önemli değildir ve bu nedenle iş kazası olup olmadığı yönünde araştırma yapılması da gerekmez. Kusur raporu, olayın özelliğine göre uygun bilirkişi veya bilirkişilerden genel hükümlere göre alınması gerekir. 63. maddeye dayalı üçüncü kişilerin sorumluluğu genelde trafik kazalarından kaynaklanmaktadır. Trafik kazalarında, trafik bilirkişisinden veya Adli Tıp Kurumundan kusur raporu alınacaktır.

“... Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle, davanın yasal dayanağı olan 1479 sayılı Yasanın 63. maddesi ile Kurumun yapılan yardımlardan dolayı “diğer sorumlulara” rücu edebileceğinin öngörülmesine ve 4721 sayılı Yasa ile değişik Türk Medeni Yasasının 369. maddesi hükmü ile “Ev başkanı ev

halkından olan küçüğün ... verdiği zarardan, alışılmış şekilde durum ve koşulların gerektirdiği dikkatle onu gözetim altında bulundurduğu veya bu dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın meydana gelmesini engelleyemeyeceğini ispat etmedikçe sorumlu“ bulunması yönündeki Ev başkanın sorumluluğunun somut olayda gerçekleşmiş olmasına ve yasanın tanımladığı “diğer sorumlular” kapsamında ele alınmasının doğru bulunmasına göre yerinde görülme yen bütün temyiz itirazlarının reddiyle...”

1479 Sayılı Kanunun 63.maddesinin 3396 Sayılı Kanunla değiştirilen 2. fıkrasında yer alan “... araç maliklerine ...” ibaresi; Anayasa Mahkemesinin 27.03.2000 tarih ve 2001/343 Esas, 2002/41 Karar sayılı kararı ile iptal edilmiş ve iptal kararı 13.11.2002 gün ve 24935 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu durumda; araç malikinin 1479 Sayılı Kanunun 63.maddesi kapsamında Kurumun rücu alacağından sorumluluğu ancak anılan yasanın öngördüğü “diğer sorumlular” kavramı kapsamında 2918 Sayılı Kanunun 3. maddesi hükmünde öngörülen tanım çevresinde işleyen sıfatını haiz bulunması; bir başka anlatımla trafik sicilinde adına kayıtlı bulunan araç üzerindeki fiili hâkimiyet ile aracı tehlikesi kendisine ait olmak üzere kendi nam ve hesabına işletiyor olması halinde mümkündür.

Davalının, aracı 1992 yılında satarak devrettiğine dair savunması dikkate alınarak rücu alacağından sorumlu olmadığı ve hakkındaki davanın reddine karar verilmesi gerekir.

32. Ceza yargılamasında üçüncü kişi mahkûm olmuş ve tahrik indirimi yapılmamış ise tam kusurlu sayılarak rücu davası sonuçlandırılmalıdır. Ancak tahrik indirimi yapılması halinde ceza hâkiminin uyguladığı tahrik indirimi kadar üçüncü kişinin kusurundan Borçlar Kanununun 43 ve 44 maddelerine göre indirim yapmak gerekecektir.

“... Somut olayda; Antalya 2. Ağır Ceza Mahkemesi’nin Yargıtay denetiminden geçerek kesinleşen ilamı ile; davalının sigortalıyı ağır haksız tahrik altında öldürdüğünden mahkumiyetine karar verilip cezasından ağır haksız tahrikten TCY’nın 51/2 maddesine göre 2/3 indirim yapıldığı sabit olmakla, Mahkemece hüküm altına alınan rücu alacağından Borçlar Kanununun 43 ve 44 maddelerine göre 2/3 oranında hakkaniyet indirimi yapılmamış olması isabetsiz olup, bozma nedenidir.”

33. Mülga 63. maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları rücu alacağının istisnasını oluşturmaktadır. Maddeye 24.7.2003 tarihli 4956 sayılı Kanunun 29. Maddesi ile yapılan ek üçüncü fıkrada, taksirli hareket ile kanunda sayılı yardımların yapılmasına sebebiyet veren sigortalının eşi, çocukları ana ve babasına rücu edilemeyeceği, ek dördüncü fıkrada ise Kurumun rücu hakkını doğuran suç sayılır hareket yurt dışında meydana gelmiş, suçun faili yabancı uyruklu ve yurt dışında ikamet ediyorsa, bu kişilere rücu edilmeyeceği dü-

zenlenmiştir. Yargıtay kendisinden aylık bağlanacak sigortalıyı öldürenin artık hak sahibi olamayacağına karar vermektedir. Kaldı ki 63. maddeye eklenen üçüncü fıkra ile hak sahipleri ancak taksirli eylemler nedeniyle sorumlu tutulmamıştır. Kasıtlı eylemleri nedeniyle Kurumun rücu alçağından sorumludurlar.

Yasada üçüncü kişinin suç sayılır eylemi ile bu kanunda sayılan yardımların yapılması halinde ancak üçüncü kişilere rücu edebilir.

Ne var ki; davalının sigortalının hak sahibi olması sıfatıyla "üçüncü kişi" kavramı içinde değerlendirilemeyeceğinden Kurum zararının tahsili kendisinden istenemeyecektir.

III. 63. MADDEKİ DÜZENLEME İLE 5510 SAYILI KANUNUN 39. MADDESİNDEKİ DÜZENLEME ARASINDAKİ FARKLAR

34. 5510 sayılı Kanunun 39. maddesiyle uzun vadeli sigorta kollarından sigortalıya karşı kasıtlı hareketi nedeniyle üçüncü kişilerin sorumluluğuna ilişkin yeni bir düzenleme getirilmiştir. Düzenleme tam olarak aynı olmamakla birlikte 1479 sayılı Kanunun 63. madde ile benzerdir. 5510 sayılı Kanunun 39. maddesindeki düzenleme, 1479 sayılı Kanunun 63. maddesinden bazı yönleri ile farklıdır:

(1). 63. Madde ile uzun vadeli sigorta kollarından sadece Bağ-Kurlulara (5510 Sayılı Kanun 4/1-b) yapılan yardımlar rücu edilirken 39. Madde ile Kanunun 4/1-a, b ve c bendleri kapsamında sigortalılara yapılan yardımlar rücu kapsamındadır.

(2). 63. madde ile Kurum, aynı Kanun kapsamında yapmış olduğu tüm sosyal sigorta yardımlarını üçüncü kişilere rücu edebilmekte iken 39. maddeye göre Kurum, malullük sigortası, vazife malullüğü ve ölüm sigortasından sağladığı yardımları rücu edebilmektedir.

(3). 63. maddeye göre üçüncü kişinin suç sayılır fiili, taksirli suç niteliğinde olsa bile rücu edebilmekte iken 39. madde ile üçüncü kişilere sadece kastı nedeniyle rücu edilmektedir

(4). 63. maddeye göre Kurum, ilk pesin değerini tamamını tazmin sorumlularından rücu edebilmekte iken 39. madde ile ilk peşin sermaye değerinin yarısını kasti hareketi ile zarara neden olan üçüncü kişilerden rücu eder.

(5). 63. maddede, Kurumun rücu hakkını, üçüncü kişilerle birlikte istihdam edenlere ve diğer sorumlulara karşı kullanılabilirdiği halde, 39. maddede sadece üçüncü kişilere karşı kullanılabilir. İstihdam eden sıfatı ile sorumlu tutulmaz ancak ayrıca kasıtlı hareketi varsa sorumlu tutulabilir.

IV. MÜLGA 2926 SAYILI KANUN 47. MADDE KAPSAMINDA RÜCU ALACAĞINDAN SORUMLULUK

35. Mülga 1479 sayılı Kanunun 63. madde sorumluluğu incelenirken 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununda (Tarım Bağ-Kur) benzer hüküm içeren mülga 47. maddeye dayalı sorumluluğun da birlikte incelenme zorunluluğu vardır. 24.7.2003 tarihli 4956 sayılı Kanunun 56. maddesi ile mülga 2926 sayılı Kanunun 47. maddesinde de Kuruma, kanunda belirtilen yardımların yapılmasına sebep olan üçüncü kişilere rücu imkânı tanınmıştır. 63. maddeyle benzer 47. madde metni şu şekildedir:

“Üçüncü şahısların suç sayılır hareketi ile bu Kanunda sayılan yardımların yapılmasını gerektiren bir durumun doğması halinde Kurum, sigortalı veya hak sahiplerine bu Kanunda belirtilen gerekli yardımları yapar.

Ancak, Kurum bu yardımların tutarı için üçüncü kişilere rücu eder.”

36. 2926 sayılı Kanunun “Üçüncü Şahısların Sorumluluğu” başlıklı 47. maddesi, 4956 sayılı Kanunun 56. ve 5073 sayılı Kanunun 16/d maddeleriyle yürürlükten kaldırılmış ise de 4956 sayılı Kanunun 54. maddesi ile 2926 sayılı Kanuna eklenen ek 3. maddeyle 1479 sayılı Kanunun “Üçüncü kişinin sorumluluğuna” ilişkin hükmünün 2926 sayılı Kanuna tabi sigortalılar hakkında da uygulanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla Tarım Bağ-Kur sigortalısına üçüncü kişiler tarafından zarar verilmesi ve Kurumun, sigortalısına kanunda belirtilen yardımları yapmak zorunda kalması halinde, 1479 sayılı Kanunun 63. maddesindeki hükümlere göre üçüncü kişilere rücu edecektir. 2926 sayılı Kanuna 24.03.2003 tarih ve 4956 sayılı Kanunun 55. maddesiyle eklenen Geçici 9. maddeye göre, “2926 sayılı Kanunun 47 nci maddesine göre açılan ek rücu davalarına devam edilir, ancak maddenin yürürlükten kalktığı tarihten sonra ek rücu davası açılmaz.” Bu geçici madde de 31.05.2006 tarih, 5510 sayılı Kanunun 106. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

V. MÜLGA 5434 SAYILI EMEKLİ SANDIĞI KANUNU 129. MADDE KAPSAMINDA TAZMİNAT DAVALARI

37. 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun 5510 sayılı Kanunun 106. maddesi ile mülga 129. maddesinde Emekli Sandığına, iştirakçileri adına dava açma yetkisi tanınmıştır. 129. madde metni şöyledir:

“Vazifeleri içinde veya dışında herhangi sebeple zarar görmüş veya tehlikeye düşmüş ve bundan dolayı adi malul durumuna girmiş iştirakçilerin veya bunlardan ölenlerin, dul ve yetimlerinin; sebep olanlar aleyhine açacakları davaları Sandık dahi kovuşturmayla ve bu davalara üçüncü şahıs olarak girmeye ve dul ve yetimler tarafından dava açılmamış ise bunu doğrudan doğruya açmaya yetkilidir.

Dava sonunda para tazminatı da alınırsa bundan kovuşturma için yapılan masraflarla birlikte emekli, adi malullük, dul ve yetim aylıkları bağlanan

hallerde bu aylıkların beş yıllığı; (toptan ödeme) yapılan hallerde de bunların toplamının yarısı Sandıkça alınarak, varsa, geri kalanı ilgililere ödenir.

Sebep olanlar iştirakçi ise ve bunlara bu kanuna göre Sandıklarca her hangi adla olursa olsun ödeme yapılacaksa istihkakları dava sonuna kadar hükümlenilecek tazminata karşılık olmak üzere ödenmez.”

38. 129. maddenin hukuki niteliği üzerinde devamlı tereddütler ve tartışmalar yaşanmıştır. Çoğu zaman da bu maddenin tıpkı 506 ve 1479 sayılı Kanunlardaki düzenlemeler gibi Kuruma uzun vadeli sigorta kolundan rücu hakkı verdiği şeklinde algılanmış, Kurumca da bu yönde davalar açılmıştır. Bu nedenle mülga 129. maddede düzenlenen davanın niteliği üzerinde durulmalıdır.

39. 5434 sayılı Kanunda iş kazası ve meslek hastalığı sigortası düzenlenmemiştir. Bu nedenle bu sigorta kolundan rücu hakkını düzenleyen madde de yoktur. 129. maddeye konu iştirakçiler, uzun vadeli sigorta kollarına tabidir. Başka deyişle iştirakçilere uzun vadeli sigorta kolundan adi malul aylığı veya ölüm halinde hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanması söz konusudur. Kaldı ki bu durumda da bağlanan aylıkların rücu edileceğine dair maddede düzenleme yoktur. Kurumun 5434 sayılı Kanununun 129. maddesi kapsamında açtığı dava, iştirakçileri veya dul ve yetimleri adına maddi tazminat veya destekten yoksun kalma tazminat davasıdır. Anılan madde gereğince Kurumun bu davayı açmaya yetkisi vardır. Ayrıca bu dava sonucu tazminat alınırsa ne kadarının rücu hakkı kapsamında Sandık tarafından alınacağı da maddenin 2. fıkrasında öngörülmüştür. Kanun ile Kuruma dava açma yetkisi verilmesindeki amaç, bağlanan aylıklar nedeniyle oluşan zararın bir kısmının tazmin edilmesidir. Ancak bu dava Kurumca bağlanan aylıkların rücu davası değildir.

40. Emekli Sandığı Kurumuna veya birleşmeden sonra Sosyal Güvenlik Kurumuna verilen dava açma yetkisi, Kanunen tanınan bir temsil yetkisidir. Kurum, rücu davasını kendi adına açmakta iken burada iştirakçisi adına ve onun yerine açılan bir tazminat davası vardır. Yargıtayca iştirakçi veya hak sahiplerine aylık bağladıktan sonra Kurumun iştirakçisinin alacaklarına halef olduğu görüşü benimsenmiştir. Kanunun lafzından Kurum alacağının halefiyete dayalı olduğu anlaşılmaktadır.

41. Emekli Sandığı iştirakçileri, vazifeleri içinde veya dışında herhangi bir sebeple zarar görmüş veya tehlikeye düşmüş ve bundan dolayı adi malul durumuna girmişse veya ölümü halinde dul ve yetimlerinin sebep olanlar aleyhine açacakları davalar, Borçlar Kanunu temelinde haksız fiil sorumluluğuna dayanan davalardır. Dava, iş göremezlik tazminatı veya destekten yoksun kalma tazminatı olacaktır. Genel hükümlere göre yargılaması yapıp sonuçlandırılması gereken davalardır.

42. Sosyal Güvenlik Kurumunun, iştirakçileri adına doğrudan doğruya dava açabilmesi 129. maddede belli şartta bağlanmıştır. Sandık, iştirakçileri adına zarar veren olayı kovuşturmaya ve bu davalara üçüncü şahıs olarak girmeye

yetkilidir ancak dava açması iştirakçi veya dul ve yetimler tarafından dava açılmamış olması şartına bağlanmıştır. Eğer iştirakçi veya hak sahipleri dava açmış ise Kurum doğrudan doğruya dava açamaz ancak bu davalara üçüncü şahıs olarak girmeye yetkilidir. Kurum, iştirakçisi adına sadece maddi tazminat davası açabilir. Manevi tazminat istemi şahsa bağlı olması nedeniyle iştirakçisi adına manevi tazminat davası açamaz.

43. 129. maddenin ikinci fıkrasına göre, “*Dava sonunda para tazminatı da alırsa bundan kovuşturma için yapılan masraflarla birlikte emekli, adi malullük, dul ve yetim aylıkları bağlanan hallerde bu aylıkların beş yıllığı; (toptan ödeme) yapılan hallerde de bunların toplamının yarısı Sandıkça alınarak, varsa, geri kalanı ilgililere ödenir.* Belirtilen husus, Kurumun dava açıp sonuçlandırdıktan sonra iştirakçiye veya hak sahiplerine ödeyeceği miktar ile ilgilidir. Yani dava sonuçlandıktan sonra iç ilişkidir. Bölüştürmeyi Kurum idari işlem ile yapacaktır. Davaya bakan mahkemenin Kurum hissesine düşen miktarı karara bağlamak görevi değildir. Eğer iç ilişkide sorun olursa ancak dava konusu olabilir.

44. 129. madde, 5434 sayılı Kanunda düzenlendiği için görevli mahkeme iş mahkemesi değil genel mahkemeler olacaktır. Çünkü iş mahkemeleri istisnai mahkemeler olup kanunlarda (506, 5510, 5521 sayılı Kanunlar) özel düzenlemeler nedeniyle belli davalara bakmaktadır. 5434 sayılı Kanunda iş mahkemelerinin görevli olacağına dair düzenleme olmadığından genel mahkeme olan asliye hukuk mahkemeleri görevli olacaktır. 129. maddeye ilişkin dava Borçlar Kanunu kapsamında tazminat davası olmasına rağmen çoğu kez sosyal güvenlik davası olarak görülmüş ve iş mahkemelerinde bakılmıştır. Bazen de anılan dava, 5510 sayılı Kanunun 39. maddesindeki rücu davası ile karışıklığa neden olmakta, kanuni dayanağın belirlenmesinde ihtilaflar çıkmaktadır. Bu konuda zararlandırıcı olayın ne zaman olduğu ve bağlanan aylığın hangi kanuna göre bağlandığı belirleyici olmaktadır. Bir Yargıtay kararında bu hususa dikkat çekilmiştir:

“... Kurumdan, sigortalının hak sahiplerine yapılan yardımların hangi kanun hükümlerine dayalı olarak yapıldığı sorularak, 5510 sayılı Kanun hükümlerine göre yapıldığının belirlenmesi halinde davanın yasal dayanağının 5510 sayılı Kanunun 39. maddesi olduğu ve anılan Kanunun 101. maddesi gereği İş Mahkemelerinin görevli olduğu gözetilmeli, hak sahiplerine yapılan yardımların 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre yapıldığının belirlenmesi halinde ise, İş Mahkemelerinin 5521 sayılı Kanun ile kurulan istisnai nitelikte özel mahkemeler olup yukarıdaki açıklamalar ışığında yapılan değerlendirmeye göre; 5434 sayılı Kanun hükümlerince yapılan davaya konu yardımların sorumlulardan tahsilinin de 5434 sayılı Kanunun 129. maddesi hükmüne tabi olduğu, uyuşmazlığın çözümünde ne 506 sayılı Kanun’un ne de 5510 sayılı Kanun’un uygulama yerinin bulunmadığı, bu durumda sözü edilen 101’inci madde hükümlerine göre sınırlı yetki ile donatılmış İş Mahkemesinin görevli olmadığı, 2577 sayılı İdari Yargılama

Usulü Kanunu'nun 2'nci maddesine göre, gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişileri hakkında idari yargı yerinde dava açılmayacağı ve dava konusu uyuşmazlığın çözümünde genel mahkemelerin görevli olduğu nazara alınarak, varılacak sonuca göre karar verilmesi gerekir."

ASGP
AKADEMİK SOSYAL GÜVENLİK PLATFORMU